

ІСТОРІЯ ОСВІТИ

ПАНЧЕНКО С. П.

ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ШКОЛИ ТА СІМ'Ї

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Середовище сім'ї та школи є факторами, що, у першу чергу, впливають на перебіг соціалізації дитини. Але на сучасному етапі, у зв'язку з кризою сім'ї, спостерігаються її негативні впливи на становлення дитини. Сприяти підвищенню педагогізації сім'ї покликана школа, і обов'язки щодо налагодження взаємодії школи та сім'ї в інтересах дитини покладаються на соціального педагога. Але значна кількість сімей, що мають проблеми, вимагає особливого підходу школи та пошуків нових шляхів взаємодії педагогів та батьків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження із соціальної педагогіки присвячені переважно проблемам специфіки роботи соціального педагога з певними категоріями населення та сім'єю (Т. Ф. Алексеєнко, І. Д. Зверева, А. Й. Капська, Г. М. Лактіонова, Л. І. Міщик, І. М. Трубавіна та ін.).

У науковій літературі використовують багато варіантів визначень поняття "середовище" - це комплекс різноманітних зовнішніх явищ, що стихійно діють на людину; сукупність умов, що оточують людину й впливають на неї як організм та особистість; реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини; навколишні суспільні, матеріальні та духовні умови існування людини; оточення людини, яке вона сприймає, на яке реагує, з яким вступає в контакт та взаємодіє. У вихованні (соціалізації) людини беруть активну участь різноманітні соціальні інститути (середовища) - починаючи від дитячих дошкільних закладів до навчальних, трудових колективів залежно від того, де навчається, працює людина. Проте особливий вплив, уже з перших кроків дитини, справляє сім'я, де, власне, і починається її соціалізація, закладається основа моральності. Тому сім'я, батьки несуть особливу відповідальність за виховання підростаючого покоління.

Середовище сім'ї, а також школи продукують систему способів, форм виховної діяльності, норм поведінки вихователів, колективів, інституцій, засобів соціального контролю й систем цінностей. У ранньому дитинстві формуються елементарні знання про моральну культуру, правила поведінки в суспільстві, котрі в подальшому визначатимуть морально-ціннісну цілісність особистості. Отже, сім'я закладає фундамент особистості, а її остаточне формування здійснює школа.

Школа, забезпечує організацію навчально-виховного процесу, який мають здійснювати кваліфіковані спеціалісти. Середовище школи, на відміну від

загального, є штучним, сформованим людиною для досягнення мети навчально-виховного процесу. Середовище школи, у якому відбуваються освітні особистісні процеси взаємодії учителів та учнів на основі використання новітніх інформаційних технологій, називають функціональним простором сучасної школи. Цей простір має забезпечувати не тільки розвиток творчого потенціалу школяра, а й збереження та зміцнення його фізичного та психічного здоров'я. Шкільне навчальне середовище повинне забезпечувати комфортний стан дітей. Правильно організоване навчальне середовище дасть змогу кожній дитині знайти заняття до душі, повірити в свої сили та здібності, навчитися взаємодіяти з дорослими та однолітками, розуміти та оцінювати їх почуття та вчинки.

Соціальні педагоги та практичні психологи навчальних закладів є головною ланкою в структурі психологічної служби освіти в Україні, їхня діяльність регламентується Положенням про психологічну службу та іншими нормативно-правовими документами психологічної служби системи освіти.

Донедавна в загальноосвітніх навчальних закладах функції соціального педагога певною мірою виконували класні керівники, вихователі груп подовженого дня, організатори дитячих колективів, тренери та керівники гуртків, заступники директорів з навчально-виховної та виховної роботи. Соціальний педагог - це фахівець із виховної роботи з дітьми, підлітками, молоддю, дорослими, який покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для розвитку й соціалізації особистості; він організовує взаємодію освітніх та позашкільних закладів та установ, сім'ї, громадськості з метою створення в соціальному середовищі умов для соціальної адаптації та благополуччя в мікросоціумі дітей та молоді, їх всебічного розвитку [1].

Соціальний педагог у навчальному закладі виступає посередником між навчальним закладом та сім'єю: допомагає батькам і вчителям зрозуміти інтереси та потреби дітей в отриманні освіти й віднайти способи їх задоволення в навчальному закладі; допомагає визначати індивідуальні навчальні програми для дітей, які цього потребують (наприклад, навчання вдома). До посадових обов'язків соціального педагога входять також турбота про дітей, які за певних причин не відвідують школу; надання допомоги та підтримки батькам при переведенні дитини в інший навчальний заклад; захист прав дітей, які є представниками національних меншин; виявлення дітей, які незаконно зайняті на роботі в навчальний час і вирішення питання їхньої освіти; сприяння дітям та батькам в отриманні гарантованих їм пільг; організація різноманітних благодійних акцій тощо.

Сьогоднішні учні стикаються з багатьма соціальними, економічними, особистісними проблемами, які часто негативно впливають на процес їхнього соціального й громадянського становлення. Роль сім'ї в сучасному суспільстві й житті людини незрівнянна за своїм значенням ні з якими іншими соціальними інститутами. Сім'я, як основний осередок суспільства, виконує найважливіші соціальні функції, відіграє значущу роль у житті людини, його захисту, забезпеченні соціалізації, формуванні й задоволенні індивідуальних потреб. Сучасна ситуація в Україні (економічна криза, нагнітання соціальної та політичної

напруженості, міжетнічні конфлікти, зростаюча матеріальна й соціальна поляризація суспільства тощо) загострила проблеми сім'ї. У значній частині сімей різко погіршилися умови реалізації основних соціальних і особистісних функцій, вони виявилися в складних життєвих обставинах.

Однією з актуальних проблем, які стоять перед сучасною школою, є профілактика будь-яких проявів жорстокості щодо дітей та молоді. Потенційно неблагополучними вважаються сім'ї, у яких порушені зв'язки з середовищем, внутрішньородинні зв'язки, порушена структура сім'ї, її спроможність виконувати свої функції. І не завжди потенційно неблагополучні сім'ї стають неблагополучними. Це залежить від потенціалу сім'ї, підтримки та допомоги у вирішенні життєвих проблем. Колектив навчального закладу повинен комплексно вирішувати проблеми учня. Роль соціального педагога в цій справі досить вагома [2, 3]. Відвідування та вивчення сімей учнів загальноосвітніх закладів - важлива складова педагогізації батьківської громадськості й необхідна передумова організації роботи соціального педагога - з формування педагогічної культури сім'ї. Вивчення сімей учнів - це можливість для соціального педагога знайти правильний підхід до вихованців, уникнути помилок і конфліктних ситуацій, використовувати доцільні методи й прийоми у своїй педагогічній практиці, познайомитись з виховними особливостями, системою моральних і духовних цінностей батьків, виявити неблагополучні сім'ї та випадки порушення прав дитини в сім'ї. На стабілізацію сім'ї, відновлення її функціональних зв'язків, нормалізацію стосунків між батьками і дітьми впливатиме залучення батьків соціальним педагогом до спеціальних програм педагогічної просвіти, які б сприяли повноцінному функціонуванню сім'ї й запобіганню проблемам у взаєминах дітей і батьків.

Висновки. Отже, школа покликана й має можливість позитивно впливати на виховний потенціал сім'ї. Сприяє цьому введення посади соціального педагога. Враховуючи складність та важливість даного напрямку роботи школи та соціального педагога, подальшим напрямком дослідження є вивчення формування професійної компетентності майбутнього соціального педагога у вищих навчальних закладах до роботи з сім'єю.

1. Професія - соціальний працівник [Текст] / упоряд.: О. Главник ; за заг. ред. К. Шендеровського, І. Ткач. - К. : Главник, 2006. - 112 с.

2. Закревська Л. М. Перші кроки соціального педагога у школі [Текст]. На допомогу соціальному педагогу - початківцю. - Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2005. - 52 с.

3. Никитина Л. Е. Социальный педагог в школе [Текст]. - М. : Академ. проект, 2003. - 112 с.